

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

Administratie Humanistische Luisterkring, Oudegracht 152, Utrecht. Postgiro 58.
 Abonnementsprijs bij vooruitbetaling f 4,- per jaar, buitenland f 4,60 per jaar.
 Voor leden van de Humanistische Luisterkring f 3,- per jaar. Losse nummers f 0,25.

EEN EIGEN GEZICHT

In sommige woningen vindt men een wand bordje, waarop staat: Is het een masker of je eigen gezicht? Deze vraag gold voor enkele jaren vooral voor buitenkerkelijken en niet-godsdienstigen. Men wist eigenlijk niet goed wat men aan hen had. Ze gingen niet naar de kerk en de godsdienst maakte hun geestelijk leven blijkbaar niet uit. Maar dat was dan ook alles, wat men van hen wist. Ze droegen in de gedachtengang van anderen een masker.

In 1946 werd het Humanistisch Verbond opgericht en van dat ogenblik af is het steeds duidelijker geworden, dat vele zgn. buitenkerkelijken en ongodsdienstigen een eigen gezicht hebben. Zij zijn humanisten. Door het bestaan van het Humanistisch Verbond hebben zij dit van zich zelf ontdekt. Want het Verbond maakt geen humanisten, het brengt velen tot het bewustzijn humanist te wezen.

Onschatbaar is het voordeel, dat daaruit voortvloeit voor het geestelijk leven van het gehele Nederlandse volk. Want dat leven is gezonder en sterker naarmate meer Nederlanders zich bewust zijn van de plaats waarop zij staan.

Het bestaan van het Verbond verheldert bovendien het geestelijk leven in Nederland door duidelijk te maken wat humanisme is. Het is niet altijd gemakkelijk andersdenkenden te begrijpen. Dat wordt helemaal moeilijk, als die ander niet duidelijk te kennen geeft waar het op staat. Dat doen de huma-

nisten nu echter wèl. Ze tonen hun eigen gezicht. En ze laten zich niet zo maar een masker opzetten door anderen.

Daardoor is ook een groter mogelijkheid van werkelijk contact tussen de mensen van uiteenlopende levensovertuigingen ontstaan. Zolang niet duidelijk is waar men gaat of staat, blijft zulk een contact onwerkelijk en onvruchtbaar. Maar als de principiële verschillen én de overeenkomsten scherp worden belicht, weten we wat we aan elkaar hebben, waar we kunnen samenwerken en waar niet.

Een eigen gezicht, dus een eigen plaats te hebben in de volksgemeenschap, betekent voor de humanisten niet, dat er een nieuw hokje wordt toegevoegd aan het schottenrijke Nederlandse geestesleven. Want de humanist is voorstander van een vrij en open geestelijk verkeer, van een voortdurende ontmoeting der levensovertuigingen: in het dagelijks leven van de arbeid, de ontspanning, de ontwikkeling. Hij verwerpt de idee van een humanistische school, een humanistische sportvereniging, een humanistische omroeporganisatie en wat al meer op dit gebied in ons Nederland te koop is.

Dertien jaren Humanistisch Verbond hebben het humanisme een eigen plaats in Nederland gegeven. Een gaping werd gevuld, een tekort werd opgeheven. Buitenkerkelijken behoeven geen masker te dragen, ze kunnen hun eigen gezicht tonen.

WIST U DAT:

Er nog plaats is in het kinderkamp te Bennekom (tentenkamp) van 8 t/m 15 en van 15 t/m 22 Augustus. Leeftijdsgrenzen 13 t/m 15 jaar. Prijs f 32,50 per week.
 Inlichtingen: Centraal bureau, Oudegracht 152, Utrecht.

Een uitzending voor de VARA-microfoon
van zondag 19 juli 1959

BERMTOERISME

Het is niet zo moeilijk en evenmin bijzonder origineel om veel kwaads te zeggen van het moderne wegverkeer. Dat doet iedere weggebruiker dan ook op zijn tijd. De automobilist vindt de bromfietsen ondingen en de fietsers spreken met verachting over de automobilisten, die maar raak doen. Iedereen vindt trouwens dat iedereen maar raak doet, alleen vindt iedereen dat altijd van een andere iedereen. Zou deze zwartgallige mening kloppen met de werkelijkheid, het leed zou niet te overzien zijn. De — nog te veel uitzonderingen daargelaten — wordt er over het algemeen echter vrij gedisciplineerd gereden.

Er is nog wel meer goeds van auto en scooter te zeggen. Ze maken het heel wat mensen mogelijk allerlei gebied te verkennen, onverschillig of het nu Hattem of Venetië is, dat anders niet of veel moeilijker zou zijn te bereiken. En — wat wel zo belangrijk is — ze geven gelegenheid om de drukte van de eigen omgeving te ontvluchten en de stilte van het onbekende terrein op te zoeken.

Het merkwaardige is nu dat tal van toeristen vastgekleefd schijnen aan de grote verkeerswegen. Zij planten hun voertuig op een parkeerstrook en blijven verder de hele dag aan de kant van de weg bivakkeren. Bermtoerisme noemen we dit typische verschijnsel van deze tijd.

Waarom men dit doet? Misschien om de weg terug gemakkelijker te kunnen vinden, misschien om te kijken naar het voorbij-suizende verkeer om daar vakkundige opmerkingen over te maken, zo in de trant van: „Mooi kopkleppertje”, of om de snel en sierlijk en soms ook duur en opzichtig langs glijdende auto's te bewonderen. Misschien ook simpelweg omdat het leuk is zoals terrasje-zitten leuk kan zijn.

Toch mist men zodoende wel het een en ander. Wie de grote weg verlaat en wat verder in bos en hei doordringt, kan uitzonderlijke dingen tegen komen. Om maar iets bijzonders te noemen, wat je in dit dicht-bevolkte land steeds minder ontmoet: De stilte. Het buitengewone van sommige bossen is, dat het er gewoon stil kan zijn, zomaar stil. Dat moet voor tal van mensen zo langzamerhand een aangrijpende ervaring zijn.

Maar er is ver van de grote weg meer te beleven. Wie wel eens een ree heeft zien vluchten, weet dat in de natuur snel en sierlijk nooit samengaat met duur en opzichtig. Wie wel eens een mierennest heeft bekeken, weet, dat de mens niet het enige wezen is dat aan vlijt dreigt onder te gaan.

Zo bezien doet de bermtoerist zich heel veel te kort. Maar waarschijnlijk wil hij het zo helemaal niet zien.

Hij zal stilte drukkend en mieren griezelige beesten vinden. Hoe dan ook, hij heeft het best naar zijn zin aan de kant van de weg en dat is voor hem voldoende.

Zijn genoegen zij hem van harte gegund. Ieder is vrij zijn vrije tijd op zijn manier te besteden, wanneer hij anderen niet hindert.

En eigenlijk helpt de bermtoerist met de stilte te handhaven. Immers hoe meer mensen, hoe minder stilte. Dat is dan nog een reden — niet geheel vrij van egoïsme — om de bermtoerist rustig te laten, waar hij is. Er is een ander soort van bermtoerisme, dat op het eerste gezicht ook vrij onschuldig lijkt, maar dat toch niet zonder gevaren is.

Ik bedoel dat, wat men geestelijk bermtoerisme zou kunnen noemen. Daarbij blijft men ook zorgvuldig op de bekende weg en doet men geen stap buiten het vanouds vertrouwde. Men aanvaardt bepaalde denkbeelden omdat men van andere geen weet heeft. Men vraagt zich niet af of er geen andere, betere mogelijkheden zijn, men blijft in het geestelijk leven op die ene weg van de sleur en men rust hoogstens even uit aan de kant van die weg.

Het zou voor het geestelijk leven van onschatbare betekenis zijn wanneer er zich meer mensen dieper in zouden wagen. Konden we bij de natuur nog zeggen, hoe meer mensen, hoe minder natuur, bij het geestelijk leven is het precies andersom, hoe meer mensen er aan deelnemen, hoe meer werkelijk leven.

Er zullen er zijn, die dit toch een waagstuk vinden. Zij vrezden door de bomen het bos niet meer te zien en vinden al dat gepraat en geschrijf over geestelijk leven een moeilijke zaak, goed voor filosofen en zo, maar — zo zeggen zij in alle bescheidenheid — niets voor gewone mensen!

Mag ik dit één van de weinige gevallen van ongepaste bescheidenheid noemen? Immers, als gewone mensen inderdaad niets met geestelijk leven te maken zouden hebben, dan zou ik willen vragen: Wie dan wel? Zijn er wel zoveel andere dan gewone mensen? O zeker, er zijn tal van uitzonderlijk begaafde lieden op allerlei terrein: kunstenaars, geleerden en noemt u maar op, maar in het gewone leven van alle dag, dat ook zij moeten leiden, zijn ook zij niet meer dan gewone mensen, die even sterk en even zwak als ieder ander voor de levensproblemen staan.

Ja, zal men zeggen, dat willen wij wel min of meer toegeven, maar daar gaat 't ons niet om. Wij menen, dat voor meepraten over geestelijke zaken toch wel enige bijzondere aanleg en scholing voor filosoferen nodig is. Hier komt het even hardnekkige als wijd-verbrede misverstand om de hoek kijken, dat geestelijk leven voor de mens een soort van luxe zou zijn, die hij zich al of niet kan permitteren al naar gelang van zijn schoolse ontwikkeling, zijn bijzondere aanleg of wat dan ook.

Het unieke van de mens, van ieder mens, is evenwel, dat hij ook — of hij wil of niet — een geestelijk wezen is, dat hij vraagt: Waarom? en Waartoe?, dat hij het ene verwerpt en het andere toejuicht. Kortom, de mens laat niet — als plant en dier — het leven maar over zich komen, maar hij probeert er zijn stempel op te drukken, tot een oordeel te komen, te kiezen in de dikwijls verarring-wekkende omstandigheden waarin hij verkeert.

Of anders — en misschien duidelijker — gezegd: Welke ouders houden zich niet met vragen van opvoeding bezig, welke arbeiders verlangen niet naast de geldelijke, ook een zekere geestelijke waardering, welke bejaarden hebben niet over het ouder worden gepiekerd?

Ieder mens, hoe gewoon hij zich ook vinden mag, vormt een stukje geestelijk leven, dat alleen hij leven kan en dat hij niet in de steek kan laten, wil hij zijn mens-zijn niet in de steek laten.

Het zou wel eens kunnen zijn, dat tal van mensen, die zich maar gewone mensen vinden, beter en waardiger tegen de levensproblemen zijn opgewassen dan menig buitengewoon knap of buitengewoon geleerd man.

In zaken van levensinzicht en levenswijsheid tellen opleiding noch diploma's — hoe belangrijk overigens ook — maar komt het op andere dingen aan als karakter en gezindheid. In dat opzicht verdient elk mens met even-veel respect benaderd te worden, mag ook van elk mens in beginsel evenveel worden verwacht.

Daar ligt ook één van de grondgedachten van de democratie. Een democratie, die veel betekent: vrijheid van meningsuiting en van vereniging, verkiezingen en kabinetsformatie — niet altijd het meest indrukwekkend aspect — maar die vooral tot uitdrukking kan komen in de wijze, waarop men met elkaar omgaat, in de verdraagzaamheid.

Men kan van mening zijn, dat de enkeling, de gewone man weinig invloed heeft op de grote gebeurtenissen in de wereld, men kan niet ontkennen, dat de wijze van samenleven voor een groot deel wordt bepaald door gewone mensen.

Het waren gewone mensen, die een zekere heer Hitler mee aan de macht hielpen en daarmee het fanatisme, de onverdraagzaamheid tot alles-vernietigend principe maakten. Het zijn gewone mensen, die de kleurlingen in Amerika en Zuid-Afrika het leven zuur maken.

Het waren gewone mensen in ons land die het nodig vonden de touwen door te snijden van de tent, waarin anders-gelovenden bijeen kwamen.

Het zal ook van gewone mensen afhangen

of de verdraagzaamheid van schone theorie tot levende werkelijkheid wordt.

Ook dat maakt weer duidelijk dat de gewone man rechtstreeks bij het geestelijk leven is betrokken en dat geestelijk leven, waaraan de gewone man niet meedoet, ineenschrompelt tot een bloedarm bestaan.

Het betekent, dat geestelijk leven iets meer vraagt dan alleen belangstelling voor het eigen kringetje, het eigen belang, het betekent, dat ook de gewone man de geestelijke zaken niet af kan doen in lauwheid en sleur. Het spreekt voor iedereen vanzelf, dat bromfiets, scooter of auto zorgvuldig onderhoud vragen, wil men er lang genoeg profijt van hebben.

Met geestelijke zaken is het niet anders. Als wij vrijheid en gerechtigheid, verdraagzaamheid en openheid kostbare zaken vinden, die langer mee moeten gaan dan een enkel seizoen, dan vragen ook zij regelmatig en dergelijk onderhoud, dan vragen ook zij toewijding en zorg.

Een van de beste middelen is altijd nog de bezinning, d.w.z. het doorbreken — al is het maar voor een korte tijd — van de sleur van alle dag om zich weer eens te verdiepen in vragen als: Wat maakt het leven de moeite waard? Wat verlangen wij van de samenleving? Waar gaat het eigenlijk om?

Het zijn deze en dergelijke vragen die de mens de eeuwen door hebben bezig gehouden. Er zijn in de loop der tijden vele, meer of minder stellige antwoorden gegeven, maar nog steeds weten velen er geen raad mee. Dat is waarschijnlijk te sterk gezegd. Het lijkt erop, dat steeds meer mensen, die de godsdienstige antwoorden niet meer bevredigen voor zichzelf wel een antwoord gevonden hebben.

Ze geven toe niet op alle vragen een afdoend antwoord te weten.

Zij praten over dit alles niet zo gemakkelijk, maar als ze een antwoord zouden moeten geven op de meest klemmende vraag: „Waar gaat 't in het leven eigenlijk om?“, zullen er veel simpelweg antwoorden met: „Een beetje meer menselijkheid.“

Dat lijkt mij een antwoord in humanistische geest. Om misverstand te voorkomen is het echter nodig nog te vragen: Welke menselijkheid bedoelt u? Als iemand zich een enkele keer in drift laat gaan en een tik uitdeelt, zeggen we ook: Dat is menselijk. Dat soort menselijkheid is niemand vreemd, maar dat wordt toch niet bedoeld.

Het gaat om de volstrekte tegenstelling met het onmenselijke, het gaat om het beste in de mens, dat, wat hem tot waarlijk mens, tot redelijk en zedelijk wezen maakt.

De mens laat ook minder verheven dingen zien: egoïsme, wantrouwen, haat. Maar als we spreken over wat meer menselijkheid, dan denken we aan: redelijkheid, verdraagzaamheid, solidariteit.

Daarin schuilt de menselijkheid van de mens, een menselijkheid echter, die voor hem nooit een zeker en onvervreemdbaar bezit is, zoals het vliegen voor de vogels en het zwemmen voor de vis of, om deze gedachte nog even in navolging van Ortega Y Gasset voort te zetten: de mens verkeert voortdurend in de hachelijke situatie, dat hij zijn kostbaarste bezit, zijn menselijkheid radikaal kan verliezen, dat hij terug kan vallen tot dierlijk niveau.

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

Frankering bij
Abonnement
UTRECHT
28.59

De Heer

Mevrouw

Mejuffrouw

Onbestelbare exemplaren terug aan: Oudegracht 152, Utrecht

Dit is geen theorie, de nationaal-socialistische terreur heeft de opvattingen van deze wijsgeer maar al te gruwelijk geïllustreerd. De menselijkheid wordt steeds bedreigd. Oorlog en terreur zijn haar duidelijke vijanden. Een van haar grootste bedreigingen is echter een vijand op pantoffels namelijk het permanente en sluipende gevaar van de sleur. Zodra we menen, dat het wezenlijk-menselijke iets vanzelfsprekend is, iets is als de betonweg, die als vanzelf naar de plaats van bestemming voert, dan juist brengen wij de menselijkheid in dodelijk gevaar.

Het is zo vanzelfsprekend dat verlangen naar een beetje meer menselijkheid, maar het vraagt ook en juist van de gewone mensen toewijding en zorg, die in dit geval als bij een onderhoudsabonnement niet aan anderen kunnen worden overgelaten.

Het stukje menselijkheid, dat ieder gewoon mens in zich draagt, kan alleen wat betekenen als hij — en niemand anders — er de moeite voor neemt en als hij zich daarvoor ook eens wil wagen buiten de paden van de sleur.

W. COENDERS.

Lezingen voor de radio

26 juli VARA 9.45 Drs. G. C. A. Schrijvers

De jeugd van tegenwoordig.

2 augustus VARA Dr. J. C. Brandt Corstius

Met nieuwe ogen.

9 augustus VARA Mevr. A. Treurniet-

Wiersma

Ik heb geen mens meer.